

מחברת תווים

להיות סופרת בתקופה של טירוף טכנולוגי

שלי לשכנע אותי שהרשתות החברתיות הן מקום חשוב, אם אני רוצה לדבר עם קוראים. הן האגם בקרחת היער שאליו באות כל החיות לשתות. האם אני רוצה להיות מיזנטרופית ומוקיעה מקצועית של חידושים? חס וחלילה! האם אני רוצה לדבר עם קוראים? כן ולא, תלוי למה הכוונה בדיבור וגם קצת תלוי למה הכוונה בקוראים. זה לא סוד שבתקופה זו ראה אור "חובות אבודים", והסטטוס הראשון שכתבתי בישר את בואו של ספרי החדש לעולם. וכך כשניגשתי להעלות באצבעות רועדות תמונה של העותק הראשון שקיבלתי, מונח על מפת שולחן האוכל בדף שלי, נתקלתי לראשונה בשאלה "על מה את חושבת?" "מה עשית היום?" כשורת הסטטוס. הודגון הפייסבוקי היה כל כך זר לי שמצאתי את עצמי חושבת בזעף "איזו חוצפה!" ו"אל תרחפו את האף שלכם לענייני הפרטיים".

אבל בזה בדיוק מדובר כנראה: ויתור מרצון על פרטיות בכל רמה אפשרית. ולכן, כשנתקלתי לפני כמה ימים במאמר מעורר המחלוקת של ג'ונתן פרנזן, גדול סופריה של אמריקה בעת הזו לטענת רבים ו"לוגם שרדונה נפוח ומשמים" לטענת אחרים, וקראתי בו "המודלים האחרונים של טוויטר ופייסבוק לגריפת רווחים עדיין נראים לי בחלקם הונאת פירמידה, בחלקם משאלת לב ובחלקם האחר מעקב פוגעני וחובק כל", מצאתי את עצמי מנידה בראשי בהסכמה נלהבת. אך כשהמשכתי לקרוא ונתקלתי ב"בעודנו עסוקים בציציות ובהודעות טקסט, העולם נסחף לעבר אסון", הודיתי במבוכה, כיני לבין עצמי, שהצהרה כזו הייתה עלולה חלילה לבקוע מפי אם לא הייתי זהירה יותר.

אני חושבת שבנקודה זו האמביוולנטיות המיידית שאני חשה לגבי מרכיבים מסוימים של הרשת - בעיקר אלו המזכירים את הבמות המאולתרות של הייד פארק או לחלופין ערב שקופיות משמים מהטיול של חברייך (לשעבר) במזרח הרחוק - די ברורה. אבל אולי דווקא זיכרון קטן ואישי, שאותו לא הייתי מעיזה לפרסם בדף הפייסבוק שלי אך אני יותר משמחה לחלוק בבמה הפומבית לא פחות של עיתון סוף שבוע, יבהיר את הדילמה ויחשוף את הבלבול.

כשהייתי ילדה קטנה בקיבוץ שהתגאה בחוסר טולרנטיות כלפי כל שאיפה להגשמה אישית, השתוקקתי להיות סופרת. סביבי אנשים הניפו ערימות חציר, קטפו תפוזים, אספו ביצים, חלבו פרות וחרשו שדות בבגדי כותנה כחולים, אבל אני חלמתי לשבת בצריף מבודד, עיפרון נעוץ בין שיני ומבטי המעורפל מרוב מחשבות כבירות מלווה את גבו המתרחק של פלחניק טמון במר שב הטרקטור, בעורד אני מחברת סיפורים קטנים

עד לאחרונה לא הייתה לי פרסונה מקוונת. סירבתי בעקשנות - יש שיגידו ילדותית - להצטרף לשוק העולמי שבו מתרחש מדי יום

מסחר ער בהגיגים, רעיונות, מזכרות ויזואליות מטיול משפחתי ופכים קטנים כהמלצות על בייביסיטר ומתכונים הורסים של סלט קינואה לצד דברים שפעם-פעם, לפני עשור, עוד נלחשו בדיסקרטיות גמורה ואילו עכשיו אפילו חלומות ביעותים, שיברונות לב וספקות עצמיים תלויים כמו פתקים על לוח מודעות גלובלי.

אני מודה: מדי פעם הגנבתי הצצה רציתי לה- בין את הצורך שיש לאנשים רבים, חלקם ידועים בציבור, להפיל את המחיצות כינם לבין חבריהם החדשים שעד לאחרונה היו כמוכזרים מוחל-טים. לפעמים נשארתי שמוטת לסת מגילויי הלב הפומביים של אנשים שהכרתי באופן אישי כבעלי נטייה ברורה למופנמות ופעמים אחרות הרגשתי כמו האידיולטי היחידה שנשארה בבית ביום שיש כדי לפצח גרעינים עם החברים המשעממים של ההורים שלה, כשעה שכל האנשים המגנבים באמת יצאו למסיבה הסייברית הכי שווה בעולם.

הצצתי אם כן, אבל לא עברתי את הסף. הייתי כל כך מושקעת בסרבנות שלי שנבטה עוד ביימים ההם, כשעמיתי הסופרים בנו לעצמם אתר באינטרנט, וצמחה פרא כשאחרים פתחו בלוגים וביקשו את תגובתם הכנה של הקוראים - אותו המון חסר פנים שהתנשק בהם ובי לא אחת בטור-קבקים. כך שכלל לא העליתי על דעתי את האפשרות לסגת מעמדתי המבוצרת רק כדי להצטרף למדיום האישי-פומבי מכולם.

ואז לפני שבועות אחדים פתחתי בלב ולב דף פייסבוק, שזה כידוע חצי הדרך בין להיות לגמרי מחוץ למשחק לבין פרופיל אישי ששם אותך ממש במרכז המגרש. במילים אחרות, טבלתי את בהונותי במים, אבל לא העזתי לקפוץ פנימה ולשכשך עם יתר האנושות בבזך הדיגיטלי. אחרי דיונים והפצרות רבות הצליחו כמה סטודנטים

ואז פתחתי בלב ולב דף פייסבוק, שזה כידוע חצי הדרך בין להיות לגמרי מחוץ למשחק לבין פרופיל אישי ששם אותך ממש במרכז המגרש. במילים אחרות, טבלתי את בהונותי במים אבל לא העזתי לקפוץ פנימה

זוהרים ועדינים כמו טיפות בדולח. למזלי הגדול אבי, שהיה חקלאי מסוג מיוחד ונדיר, עורר את החלום הזה. הוא היה קורא נלהב של ספריים, והם מילאו מדפים שלמים על קירות דירתנו הקטנה. הוא נכנס לעניין ברצינות והתחיל לאמן אותי לקראת המשימה הגדולה של חיי: קיימנו דיונים פוליטיים נוקבים, שבהם נדרשתי לחשוב באופן עצמאי ולהתנסח בצורה בהירה ומשכנעת, כרטיסיית הספרייה שלי עברה בחינה מדוקדקת והתבקשתי לספר על רשמי מכל אחד מהספרים הרבים שקראתי. זו הייתה אולימפיאדה מתישה של מחשבה, ביקורת וטוריקה לקראת כניסתי למסדר הנעלה מכולם לדעתו של אבי וברא-שם עמד, מואר באור יקרות אבי המסדר, הסופר עמוס עוז.

ההיררכיה הזו נשמרה באדיקות עד שאחי הקטן, שנטה בעת ההיא לעשיית צרות יותר משנטה לה-רהורים כבדי ראש שאפיינו את משפחתי האינטלקטואלית, העלה את עצמו כמחנך מאולתרת.

בבית החולים קפלן שכן אחי בחדר אחד עם כמה גברים, ביניהם הסופר עמוס עוז שנפגע בתאונת דרכים. פצוע, מופשט מגלימת האביר שלו ולבוש פיג'מה ירוקה, חדל עוז להיות עוז באותיות דפוס

איור: ליאב צברי

כיום את הזמן הדרוש לכתיבתה של יצירה מורכבת ותובענית שיכולה אולי להגיד משהו חשוב על התקופה הטכנולוגית שבה אנו חיים ולהצביע על סכנותיה ויתרונותיה, אבל אנחנו אלופים בריצוי-עצמי מוסווה, וכשאנחנו יורדים על עצמנו בחן או מספרים אנקדוטה חביבה על חיינו כסופרים, אנו מבריחים באותה הזדמנות את האינפורמציה על התרגום החדש והנפלא של ספרינו לסרבית. אבל אנחנו צריכים להסכים גם שכל מיני ניי-סיונות אמנותיים חסרי היתכנות מסחרית מוצאים ברשת כמה אלטרנטיבית וקהל מתעניין, וזה עניין לא קטן שסופרים אמידים, לבנים, משכילים ובעלי זכויות יתר כפרנזן לא יכולים להעריך כראוי. לכן ולמרות הכל הצטרפתי בדרכי המגומגמת לניסוי הגדול הזה שישפיע בשנים הבאות על האופן שבו אנחנו חושבים, כותבים או בקיצור, על התרבות ועל האמנות אך לא פחות מכך על האופן שבו אנו יוצרים ומשמרים יחסים. אתיקה חדשה ומסועפת צומחת לאיטה, ואולי, אני תוהה, להיות סופרת בתקופה זו של טירוף טכנולוגי הוא להשתתף בניי-סוחה של האתיקה, להציע כללי שימוש, להזהיר, לבחון את יתרונותיו של הזמן הזה ולזכור שלמישהו היכששהו בכל זמן שהוא תמיד נדמה שהעולם עומד להגיע לקצו רק משום שהוא משתנה. ♦

בקיצור, לגלות אומץ בלי לחשוש מחרמות ומעלבונות דיגיטליים.

"סלמאן רושדי", כתב פרנזן במאמרו הידוע לשמצה, "צריך היה לדעת לא להיכנע כך לטוויטר", ורושדי השיב לפרנזן בציוץ פומבי, "תיהנה ממגדל השן שלך". בדיוק במקום הזה, בין העמדה השמרנית של פרנזן לבין הפופוליות החדש של רושדי אימץ לעצמו ככל שהפרוזה שלו דעכה, נמצא הדיון הממשך על השפעת הטכנולוגיה על התרבות: האם היא מעורדת בינוניות ומזרזת את שקיעת האנושות כפי גורסים הפרנזנים, או שהגאון הספרותי הבא יימצא דווקא שם, ברשת, מקום הכינוס החדש של הפרולטריון הטכנולוגי.

אתם חייבים להסכים איתי שטוויטר על 140 תווים לא הוביל בהכרח לדיוק ולעומק של שירת הייקו אלא יצר סגנון שאפשר לכנות אותו פטפוט לאקוני.

והשיווק העצמי בפייסבוק לא הוביל בהכרח להרחבת רפרטואר הזוויות ואוצר המילים. מה שכן, הוא בהחלט שיפר את אמנות זריית החול וכדיקת כיוון הרוח. מעטים מאיתנו יכולים להשקיע

והפק, לפחות לרגעים, להיות שם פרטי. הוא הביטיח לאחי שחיבב אותו חרף היותו סופר, שלפני שיעזוב את בית החולים ישחק איתו כדורגל על המדשאות וקיים את הבטחתו, בועט במאמץ כדור אל השער כשהוא שוען על קביים. אחי לא שכח את המחווה הזו אף פעם. להפתעתי גם לעמוס עוז היה זיכרון בהיר ממשחק הכדורגל המאוחר כששאלתי אותו על כך שנים מאוחר יותר, כשכל המחיצות שנפלו במחלקה האורתופדית של בית החולים, לאורם הממצמץ של גילי ניאון וצחנתם הכימיקלית של חומרי חיטוי, כבר הוקמו שוב ויראת הכבוד שוקמה.

האנלוגיה שמעמיד הזיכרון האנקדוטי שלי די ברורה, אבל אולי כדאי לוודא שהנקודה מובנת: המרחק שהיה קיים לפני בין סופרים לבין קהל הקוראים שלהם היה מרחק בריא, וההבחנה בין כתיבה לספרות הייתה הבחנה הכרחית. רגעים שבהם התגלה האדם מאחורי הפרסונה היו יקרי ערך ונצרכו בזיכרון, בתנאי כמובן שהוא שב לתפוס את מקומו מאחורי הדימוי הציבורי. כך סופר יכול היה לצפות מקוראיו להשקיע מחשבה ומאמץ בקריאת ספרו ולא להטיח אותו בקיר אחרי שלורשה עמודים קשים. כך גם יכול היה הסופר לחתור נגד הזרם, להפנות עורף לקבוצת ההתייחסות שלו,